

Vége az iskolának — II.

Akik alkalmasak a kísérletre

A 24 szerencsés

Június elején a diák fel-sóhajt, nagyot „kortyol” a nyári levegőből, és terveket szövöget a szünidőre. Persze egészen más az érettségizők helyzete, akik a valkító nap-sütés ellenére fehérre mesz-szelt arccal igyekeznek mi-nél magasabban átvinni a léce-t. A Radnóti Miklós Gimnáziumban azonban — ahogy erről már korábban beszámoltunk — nem csak érettségizők, hanem felvéte-liző, általános iskolás negye-dik osztályosok is számot adtak tudásukról június 11—12-én. Az ország második nyolcosztályos gimnáziumá-ba 410-en jelentkeztek a 24 helyre. Először magyarból, majd matematikából felvéte-liztek.

Hogy miért van szükség felvételre akkor, amikor ok-tatási intézményeink egyre-

másra térnek át a „sima” be-iratkozási rendszerre? A válasz egyszerű: 410 diákból nem lehet másként kiválo-gatni azt a 24-et, akik alkal-masak a kísérletre. A felvé-teli eredmények a felvételi vizsgamódszer alkalmazását is igazolták.

Magyarból először egy fo-galmazási feladatot, majd nyelvtani tesztet oldottak meg a gyerekek. A matema-tika felvételin egy 11 fel-adatból álló teszttel próbál-kozhattak egy órán át. Egyik tárgyból sem a lexikális tu-dást mérték, hanem az in-telligenciát, a gondolkodási képességet. A teszt jó szórast biztosított az egyébként kép-telenségnek tűnő válogatás-hoz. A 24 szerencsés névso-rát július elején teszik köz-té.

A Világbank segít

Az angol úrnak különös foglalkozása van: oktatás-közgazdász („education economist”). A Világbank szakér-tője, aki azért jött Magyarországra, hogy tárgyalásokat folytasson egy alapítvány létrehozásáról, melyet „az em-beri erőforrások fejlesztésére” hoznak létre. Ennek egyik aspektusa a felsőoktatás fejlesztése. Antony Wheeler úr a szegedi felsőoktatási intézményekkel ismerkedett a múlt héten, s ebédidejéből áldozott negyedórát arra, hogy la-punknak nyilatkozzon tapasztalatairól.

— Az ön szakterülete egy magyarnak meglehető-sen különösen hangzik. Voltaképpen mivel foglalko-zik?

— „Oktatás-közgazdász” vagyok, ami azt jelenti, hogy az oktatás gazdasági, munkaerő-foglalkoztatási kérdéseit vizsgálom, ezen belül is a felsőoktatás a szakterületem: a felsőfokú képzés vezetési, pénzügyi problémái és a haté-konyaság fejlesztése. Szeretnénk, ha a jelenleginél többek-nek lenne lehetősége felsőfokú tanulmányokat folytatni. S bár a magyar kormány pénzügyi gondokkal küzd, az a cél, hogy minél több diáknak tudjuk a képzést biztosí-tani a meglevő pénzügyi feltételek mellett.

— Azt mondják, a magyar egyetemeken igen ma-gas a tanárok aránya a hallgatók számához képest.

— Igen, az európai átlagot tekintve tényleg magas; ugyanakkor szintén az európai átlagokhoz viszonyítva Ma-gyarországon jóval kevesebb diák vesz részt a felsőokta-tásban. A megoldás tehát nem a tanárok számának csök-kentése, hanem a hallgatói létszám növelése lehet.

— Az Önök bankja milyen segítséget tud nyújtani a magyar felsőoktatás fejlesztéséhez?

— Két éve folynak a tárgyalások a magyar kormány-nyal, és valószínűleg hamarosan megszületik a megállapo-dás. Egy pénzalapot szeretnénk létrehozni, melyhez a tőkét a Világbank szolgáltatná kölcsön formájában. A fel-sőoktatási intézmények pályázat útján igényelhetnek pénzt meghatározott célokra. Csak a legjobb pályázatok fogják elnyerni a pénzbeli támogatást, hiszen minden valószínű-ség szerint a Világbank által folyósított összeg nem lesz elég az összes igény kielégítésére. Egy külön e célra létre-hozott bizottság fogja elbírálni a pályázatokat bizonyos feltételek alapján, melyekről még folynak a tárgyalások a kormánnyal. Cserébe a pénzalapért a kormány kötele-zettséget vállal, hogy végrehajtja a felsőoktatásban a szükséges változtatásokat. Hogy ezek konkrétan mik lesz-nek, még nem tudjuk, de ilyen változásokról van szó, mint például nagyobb egyetemek, főiskolák létrehozása, a meglevő intézmények bővítése. Ebben általános az egyet-értés.

— Tervez a Világbank más kelet-európai ország-ban is létrehozni ilyen alapot?

— Igen. Magyarországon az első, de lehet, hogy a kö-zeljövőben más kelet-európai országokkal is elkezdjük a tárgyalásokat. Lengyelországgal fél évvel ezelőtt léptünk kapcsolatba, s mostanában több más kelet-európai orszá-gal is felvettük a kapcsolatot, de Magyarországgal tar-tunk a legelőrébb.

— Lehet, hogy ostobának fogja találni a kérdé-seimet, de miért éri meg ez a Világbanknak, hogy ilyen alapítványokat hozzon létre?

— Kötelességünk minden tagországnak segítséget, támogatást nyújtani. Természetesen a fejlett országokat nem segítjük, hisz azok saját maguk meg tudnak birkóz-ni a problémáikkal, hanem azokat az országokat támo-gatjuk, akik a leginkább rászorulnak a segítségünkre. Ma-gyarországon néhány éve tagja a Világbanknak, s mivel mi a tagországek kormányainak dolgozunk, Magyarországnak is kötelességünk segítséget nyújtani, ha igényli.

— Ürülnek, ha néhány év múlva Magyarország tudna segítséget nyújtani „szegény” országoknak?

— Nos, mi is szeretnénk látni ezt! Önök már most is csinálnak hasonlót, például különböző programok kereté-ben fogadják a fejlődő országok diákjait, ami nagyon jó. Reméljük, hogy a jövőben ez még szélesebb alapokon folytatódik, ahogy az Önök lehetőségei is fejlődnek.

M. T.

A múlt héten a József At-tila Tudományegyetem öss-z-oktatói értekezleten tárgyal-ta meg az intézmény jövőjé-nek kérdéseit. Egy nappal később összeült az Egyetemi Tanács (ET), amely a konk-rét intézkedéseken túl né-hány közérdeklődésre számot tartó problémájával is fog-lalkozott olyanokkal is, ame-lyek a középiskolát is érin-tik. Erről nyilatkozott la-punknak Csákány Béla, az egyetem rektora.

— A tanács eddig 39 főből állott. Az a szisztéma, amelynek alapján megvá-lasztották, még 1987-ben, egy „másik történelmi korban” keletkezett. Megújításra szor-ul az egyetem Szervezési és Működési Szabályzata, s ezen belül az is, kikből áll-jon az ET. Ha ezt a kérdést, amelyben hamarosan lépni kell, megvitatja egy gréni-um, amely az egyetem összes tanszéki oktatójából és kuta-tójából áll, (ez történt múlt szerdán), s megvitatja az egyetem jelenleg működő vezető testülete (ez történt csütörtökön), akkor talán máshova már nem is kell terjeszteni, hogy a döntés mindenki számára elfogad-ható, de legalábbis elvisel-hető legyen. A javaslat értel-mében az ET 19 tagból állna: ebből a karok választásának 3-3 oktatót, a karokon kívüli oktatók, a nem oktató dolgo-zók, és az egyes karok hall-gatói is választanának 1-1 képviselőt. Ez eddig 14, a többi 5 fő hivatalból lenne a tanács tagja, a rektor, 3 dé-kán, és — régi hagyomány szerint — a legutóbbi rektor.

Mind az összközpontói érte-kezleten, mind az ET-n több észrevétel hangzott el. Az if-júság képviselői kijelentet-tek, hogy ők ragaszkodnak a karonkénti kétfős képvisel-lethez, s ezt az ET el is fo-gadta. Többen kifejtették, hogy a Tanács ne rétegtép-veleiti szerv legyen, hanem a legnagyobb közbizalomnak örvendő egyetemi polgárok testülete. A diákoktól sem az ifjúság képviselőt várhat-j a el az oktatás ügye, hanem azt, hogy az ifjúság szemével tekintsenek az oktatás ügyei-re, s ez nem pontosan ugyan-az!

— Régebben volt arról szó, hogy az ügyvezető központi tanszékek egy ne-gyedik, általános karrá szer-veződnek.

— Két további kar szer-vezése merült föl a tavasz-szal: az egyik a társadalom-tudományi kar, amelyben benne lettek volna a korábbi

marxista tanszékcsoport tag-jai, illetve a bölcsészkar és a jogi kar néhány tanszéke. Ezt azonban az érintett ka-rok nem támogatták. A má-sik megalakítható kar a ma-tematikai és informatikai kar. Itt annyi előrehaladás van, hogy az ET létrehozta az Informatikai Tanszékcso-portot. Ez áll a Számítástu-dományi Tanszékből, a Kal-már Laboratóriumból, a Szá-mítástudomány Alkalmazá-sai Tanszékből. Az Egyetemi Számítóközpont továbbra is külön egység marad.

— Szerepelt a napirend-ben a gazdasági főigazgató beszámolója és újráválasztá-sa.

Tanár úr, ha képviselő

A JATE-nak négy oktatója is „érintett” az új Par-lamentben, ketten pedig a kormányban is. Raffay Ernő a honvédelmi, Katona Tamás pedig a külügyi tárca po-litikai államtitkára — s mindketten történész oktatók. Bratinka József (a magyar nyelvészet adjunktusa) ve-zeti az Országgyűlés küldöttségét az Európa Parlament-ben. Ők hárman az MDF tagjai. Vastagh Pál viszont az MSZP színeiben jutott be, s lett tagja az Alkotmány-ügyi és Törvényelőkészítő Bizottságnak. Mi lesz most az ő egyetemi státusukkal?

Érdeklődésünkre a rektor elmondta, hogy a két államtitkár fizetés nélküli szabadságot kért. Katona Tamás levelében azt írta, „legkedvesebb foglalatossága tanítani a JATE-n, és politikai megbízatása leteltével örömmel fog ide visszajönni”. Hasonlóképpen fizetés nélküli szabadságot kért és kapott Vastagh Pál is. Bratinka József szóban ugyanazt a megoldást emlí-tette, de erről hivatalosan még nem értesítette az egye-temi vezetést.

— Szabó Dezső '85-ben pályázat útján nyerte el ezt a tisztséget, öt évre. Tizen-hat jelölt közül kettő került az akkori ET elé, és kettejük közül a tanács öt választotta. Akkor is szerepelt az indok-lásban, hogy nagyon vállal-kozó szellemű emberről van szó, s e vonatkozásban nem is volt baj. Más oldalról vi-szont kifogások érték: isme-retes, hogy az oktatás ügyei-ben enyhén szólva túl sokat kell vele vitatkozni. (Egyéb-ként tart előadásokat is pénzügyi jogból.) Azt kifo-gásolták, hogy bizonyos ok-tatásra költendő pénzössze-gek esetén elég nehéz őt meggyőzni olyan dolgokról, amelyet oktatók természetes-nek tartanak. Beszámolóját a tanács meggyőző arány-ban elfogadta. A meghosz-

hagy egy, az egyetem tulaj-donában lévő vállalat élén hogyan keressen pénzt az egyetemnek, s egy másik tisztviselő, vagy testület döntene erről, hogyan hasz-nálja az egyetem az így meg-szerzett pénzt.

— Tehát a jelenlegi gaz-dasági főigazgatói funkció kettéválna?

— Igen, és így megszűnne az a mitikus, szinte mágius szerepe, ami az utóbbi évti-zedekben kialakult. A hosz-szú vita alatt Szabó Dezső nem volt jelen, ezért amikor bejött, és meghallotta az eredményt, akkor azt mon-dta, hogy ő ezt nem fogadhat-j a el, lemond. Később azon-ban amikor megnyugodott és megismerte az egyéves meg-hosszabbítás indokait, vissza-vonta a döntést. Sőt, azt is

vállalta, hogy a három dé-kánnal és a rektorral együtt az új ET-vel októberben ő is felülvizsgálhatja a megbiza-tását.

— Szó volt a Ságvári gim-názium sok vihart megért igazgatóválasztásáról is, s ebben a kérdésben rektor úr módosította az álláspont-ját

— Nem szeretném, ha azt írná, hogy változtattam az álláspontomon, de azt sem, ha az jelenne meg, hogy nem változtattam! Az újabb megbeszélések nyomán sike-rült megállapodni, hogy egy-éves igazgatói megbízást kap Kardos József, aki ezt vál-lalja is. Ezek után pályáza tot írunk ki, ahol mindenki pályázhat, természetesen a mostani jelöltek is Megíér-tem, hogy az iskola igazgatói posztjának betöltésekor a to-rvábiakban — gondosabban fogunk eljárni. Elismertem az ET előtt, hogy ezzel a do-loggal nem foglalkoztam kel-lő időben és érdemének megfelelően. Ennek a vitá-nak egyébként volt egy elvi oka. Korábban sem az isko-la, sem az egyetem nem vá-laszthatta meg ténylegesen ki legyen az igazgató, s most, hogy erre lehetőség van, mindketten úgy éreztük: „Na most végre mi mondjuk meg, ki legyen az igazgató!” S erre mind az egyetem, mind a tanári kar jogosult-nak érezte magát. Itt volt az én hibám: nem egyeztettem idejében, amikor még elkép-zelhető lett volna, hogy a két fél békében megegyezik.

— Oly sok mindent fogal-mazott feltételezés mód-ban, mintha arra készülne, hogy hamarosan már nem ül ebben a székbén így tervez a rek-tor?

— Ha szeptemberben meglesz az új ET, annak el-ső ülésén bejelentem engem egy korábbi időszakban, az akkor szokásos normák sze-rint bíztak meg az egyetem vezetésével. Az idők változ-nak, változott a tanács is, azért én a megbízatásomat visszateszem a tanács kezé-be. Bármilyen döntést jó szívvel fogok fogadni. Ezt szükségesnek tartom, jölle-het tavalyelőtt négy évre vá-lasztottak újra, s így elméleti-leg még két évem hátra-va-n. Mostanában egyre többször veszem elő azokat a kutatási témáimat, amelyek-ke az utóbbi két-három év-ben csak „pianissimo” tud-tam foglalkozni.

Márok Tamás

Kibeszéltetni az írókat

„Az interjúkészítés alázatra nevel” — vallja most megjelent könyve elő-szavában a Kibeszéltjük magunkat című interjúkötet szerzője, Eszéki Erzsébet.

„Kérdezni mindenki tud, de a miénk attól szakma, hogy az újság-író-riporter jó előre megtervezi, mi-ről fog szólni a beszélgetés” — jut eszembe az újságíró-iskolán az egyet-len, szakmát tanító Mester gyakori mondása, amiből egyenesen követke-zik: a sikeres interjú igen alapos fel-készültséget kíván a kérdezőtől.

A Magyar Nemzet rovatvezetőjé-nek, Eszéki Erzsébetnek beszélgetései műgonddal felépítették, s a felké-szülése során eltervezett, egymásra épülő, a beszélgetést rendre előrevi-vő, a riportalany portréját lépésről lépésre gazdagító kérdései nyomán rajzolódik ki a magyar író-társadalom egy-egy jelentős képviselőjének arc-képe. Az újságíróknak kérdéseiből il-letve az azokat felvezető állításokból nyilvánvaló: riportalanyáról mindent tud, „csupán” írói, emberi megnyi-latkozásaiak belső, ösztönző motívu-maira kíváncsi, ezt óhajtja kibeszél-tetni velük a hiteles és teljes szemé-lyiség megjelenítése érdekében. A portréfestés közben „mellesleg” kor-

és kórképek rajzolódnak ki a nyolc-vasas évek második felének irodal-mi és közállapotairól, a magyar író-társadalom jelesein keresztül.

„Eleg sok riportot készítettem, így pontosan tudom, mennyire kiszolgál-tott az interjúalany. Nem azért, mert maga esetleg meghamisítja, amit mondok; a leírt szavak lehet-nek az enyém, csak éppen maga tö-mörít, ez pedig azzal jár, hogy bizo-nyos motívumokat fölerősít, vagy le-gyöngít, azt hozza ki rólam, amit akar. Ezért ódzkodom az interjútól” — válaszolja a riportert egyik kérdé-sére az interjúalanyok általában jel-lemező felelmeit megfogalmazó Mol-dova György.

A mai író-, költőtársadalom kivá-lóságait sikerült Eszéki Erzsébetnek mélyinterjúra bírnia, közülük nem egy olyan személyiséget, aki nem ké-nyeztet el az újságírókat, az olvasó-kat kitárlakozó beszélgetéssel. Az életében megszámlálhatatlan ke-vés in-terjút adó Gálgóczi Erzsébet utó-szor szólaltatott meg. Rajta kívül nem bírható már többé szóra sem Száraz György, sem Vészi Endre.

A kötetben szereplő legtöbb be-szélgetés a Magyar Nemzet hasábjá-n jelen meg. Az interjúportrék a

könyvbe nem a megjelenés sorrend-jében kerültek egymás után, hanem a riportalanyokat valamely hasonló-ság, sorsközösség alapján csoporto-sító, nyolc külön fejezetben. Az el-sőben azok az írók szólalnak meg, akiknek a közéletiség íróságuk egyik lényege — mondhatni, leglényege, sebb — alkotóeleme; a kiváló publi-cista Bertha Bulcsú; a hazai szelle-mi élet perpetuum mobileje, a köl-tő-léleplelezéseiről inkább, mint szépírói munkásságáról ismert Végh Antal; a lehető legváltozatosabb mű-fajokban alkotó Karinthy Ferenc.

A további fejezetekben felsorakoz-tatnak jeles költőink közül Juhász Ferenc, Bella István, Orbán Ottó, Csorba Győző és Zalán Tibor. Ez utóbbi nem feledkezett meg szólani a magyar irodalmi élet egyik nagy személyiségéről, arról a szegedi Ila Mihályról, akit Zalán az utolsó nagy szerkesztőnek, az utolsó igazi főszer-kesztőnek tart.

És még egy szegedi: Temesi Fe-renc — a negyvenévesek fejezetében, Spiró, Kornis, Nádas Péter társa-ságában — a többi között arról is beszél, miért kell a vidéki — jelen esetben a porlódai — íróknak a fővá-rosoa menekülni.

(kalocsai)